

ENNI MUSTONEN

MATRIARKKA

ROUVANKARTANON TARINOITA III

Helsingissä
Kustannusosakeyhtiö
Otava

© Enni Mustonen ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-45455-7

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

MATRIARKKA – KESKEISIÄ HENKILÖITÄ

HEDDA NOORA eli HEDVIG ELEONORA LILLIEHÖÖK AF FÅRDALA, 50-vuotias kartanonrouva, joka on juuri muuttamassa Nummisten Frugårdin uuteen päärakennukseen.

ADOLF GUSTAF NORDENSKIÖLD, 62, Frugårdin isäntä ja linnoitusupseeri, joka johtaa everstinä linnoitustöitä Viaporissa ja kärsii reumatismista.

HEIDÄN LAPSIAAN OVAT

CARL GUSTAF, 30, Hedda Nooran ja Adolf Gustafin velvollisuudentuntoinen esikoinen, joka on linnoitusupseerina Ruotsissa.

OTTO GUSTAF, 26, telakan päällikön adjutantti Karlskronassa, maailman meriä seilannut meriupseeri, jolle hänen setänsä vara-amiraali Otto Nordenskiöld ennustaa pikaista ylennystä.

HEDDA-NEITI, 24, Nordenskiöldien tarmokas ja omapäinen tytär, joka auttaa äitiään missä voi ja viis veisaa kosijoista.

NILS GUSTAF, 13, hajamielinen koulupoika, joka uurastaa Porvoon kymnaasissa mutta samoilisi mieluummin Frugårdin metsissä ja kallioilla.

FLORA, 9, perheen herkkä kuopus, joka rakastaa kiihkeästi kaikkia eläimiä.

MUITA NORDENSKIÖLDEJÄ OVAT

HEDVIG JULIANA NORDENSKIÖLD, 73, Hedda Nooran hauras mutta sitkeä kasvatusäiti, joka elää yhä leskenä Tuusulassa Johannisbergin kartanossa.

AURORA NORDENSKIÖLD, 24, Adolf Gustafin edesmenneen alkemistiveljen Augustin tytär, joka asuu Hedvig-tätinsä luona.

OTTO NORDENSKIÖLD, 60, Ruotsin laivaston vara-amiraali, joka asuu vaimonsa kreivitär BEATAN kanssa Fårebon kartanossa Etelä-Ruotsin Södermanlandissa.

AUGUST NORDENSKIÖLD, 14, keskimäinen Oton ja Beatan seitsemästä lapsesta. August on kadettina Haapaniemen sotakoulussa ja oleskelee loma-aikoina setänsä luona Frugårdissa.

FRUGÅRDIN PALKOLLISIA OVAT

JOHANNES LUNDSTRÖM, 41, Frugårdin viisas vouti, joka on kartanon entinen kotiopettaja.

MAIJA ANNANTYTÄR, 40, voudin vaimo ja Hedda Nooran uskottu, kartanon pitkäaikainen emäntäpiika.

KREETTA LUNDSTRÖM, 19, voudin esikoistytär, kartanon sisäpiika, josta kaavaillaan äitinsä seuraajaa.

MARI ERKINTYTTÄR, 45, Frugårdin entinen lapsenpiika, joka tekee voimiensa mukaan sisäpiian töitä vaikka onkin kivuloinen.

FIINA MATINTYTÄR, 40, leskivaimo ja pitäjänkuulu lapsenpäästäjä, joka asuu Sepän torpassa.

JAKOB TÖRNROOS, 22, Frugårdin uusi puutarhuri, joka haluaa tehdä uudistuksia.

ANNA SOFIA JUREEN, 20, edesmenneen puutarhurimestari Jureenin ja hänen Maria-vaimonsa taitava tytär.

LOVIISA MARIANTYTÄR, 12, Frugårdin uusi pikkupiika, jolla on ollut ankara lapsuus.

MÄNTSÄLÄN PAPPILASSA

ANDERS JOHAN ASP, 46, pitäjän varapastori, joka toivoo voittavansa papinvaalin.

JOHANNA SOFIA EKEBOM, 29, varapastorin vaimo, joka odottaa neljättä lastaan.

MÖLLERSHOFIN KARTANOSSA

CARL ADOLF MÖLLERSVÄRD, 53, Möllershofin kartanon isäntä, joka ylpeilee kernaasti maaherran tittelillään.

MARIA CHARLOTTA L'ESTRADE, 51-vuotias kartanonrouva ja ranskalaisen silkkitehtailijan tytär, joka on kotoisin Tukholmasta ja ihailee yhä hovielämää.

CATHARINA-ROUVA, 78, maaherra Möllersvårdin tahdikas anoppi.

JOHAN BARFOD, 54, Catharina-rouvan suojatti, sujuva seuramies ja kynäkäyttäjä.

LOTTA-TÄTI, 57 ja MÄRTA-TÄTI, 46, maaherran naimattomat sisaret, jotka ovat sangen hyvin selvillä kaikista pitäjän juoruista.

CARL MAGNUS, 32, Uudenmaan rakuunarykmentin ratsu-mestari, Möllersvårdien esikoinen, jolla ei näytä olevan kii-rettä naimisiin.

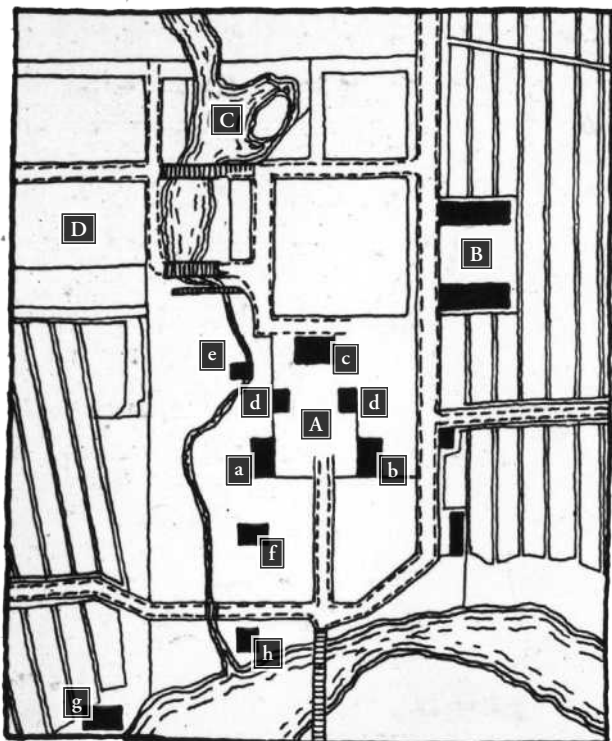
MARIA LOVISA, 19, Möllersvårdien hyväsydäminen tytär, joka ei ole mikään kaunotar.

ULRIKA OTTILIANA, 16, Möllersvårdien kaunis ja hemmo-teltu nuorin tytär.

GUSTAF REINHOLD, 12, Möllersvårdien kuopus, joka ihailee kovasti vanhinta veljeään.

Lisäksi kirjassa vilahtelee Nordenskiöldejä, Möllersvärdejä, Sederholmeja, Stjernvalleja, Kuhlefelteja, kreivejä ja kreivitäriä, pappeja, upseereita ja ruotusotilaita, puutarhureita ja kankureita sekä tietenkin piikoja, renkejä ja torppareita perheineen.

FRUGÅRDIN PIHAPIIRI 1810-LUVULLA

Alkuperäinen kartta, josta tämä on muokattu *Mariarkka*-romaanin maailmaa vastaavaksi, on peräisin Museoviraston käsiarkistosta ja sen originaali on julkaistu teoksessa *Suomen kartat ja suunnitelmät II* (toim. Eino Jutikkala ja Gabriel Nikander).

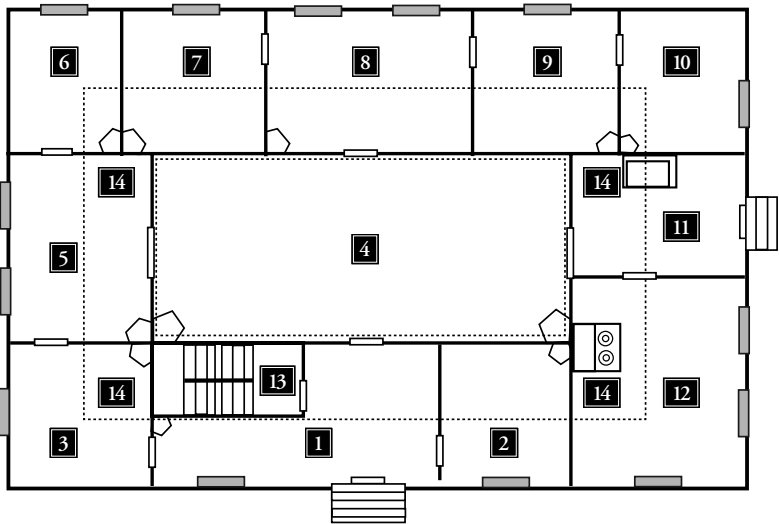
Tämä kartta on mukaelma vanhasta 1800-luvun alun tiluskartasta. Siinä näkyvät asuinpiha (A), karjapiha (B), patolampi (C) ja plantaasi (D), jonka taakse tämän kartan vasemmalle puolelle jäävät uusi hedelmätarha ja puutarhapaviljonki.

Asuinpihan rakennuksia ovat vanha päärakennus eli Alipyntinki (a), väentuparakennus eli pakaritupa (b), uusi päärakennus eli

Ylipyntinki (c) sekä pyramidikattoiset puoti- eli aittarakennukset (d).

Asuinpihasta lounaaseen on puroon tehty pato, jonka alapuolella on mylly (e). Joen ja asuinpihan väliin jää Frugårdin vanha 1730-luvulla perustettu puutarha, jossa on puutarhurin mökki ja siihen liitetty ansari eli kasvihuone (f), puron takana jokirannassa on riihi (g) ja sauna (h).

YLIPYTINGIN POHJAPIIRROS 1810-LUVUN HUONEJAOLLA

- 1 Tampuuri
- 2 Herrainhuone
- 3 Vieraskamari
- 4 Alasali
- 5 Suuri förmaaki
- 6 Nissen kamari
- 7 Tyttöjen kamari
- 8 Pieni förmaaki
- 9 Makuukamari
- 10 Adolfin kamari
- 11 Pikkukyökki
- 12 Kyökki
- 13 Porrashuone yläsaliin ja kellariin
- 14 Yläsali eli alasalia kiertävä kirjastoparvi

Aluksi Ylipyttingissä ei ollut sellaista ulkoeteistä kuin nykyisin, vaan kyökkiin kuljettiin pikkukyökin kautta. Museokäytössä pikkukyökkikin on nykyisin jaettu kahtia. Myöhemmin kyökin pihanpuoleiseen päähän on tehty arkistohuone, johon kuljetaan herrainhuoneen kautta.

Vaikka joka huoneessa oli joko kaakeliuuni, takka tai liesi ja leivinuuni, niiden hormit liitettiin välikatossa yhteen niin että katolla on vain neljä savupiippua.

I. LUKU

HUHTIKUUSTA ELOKUUHUN 1807

– Mamma, täällä on vielä yksi kauhean pölyinen, Hedda ilmoitti kyykistyessään ottamaan pärekorin pohjalta viimeisen kirjan ja pyyhkäisi siitä liinalla pahimmat tomut. – Saako sen mahtumaan tähän kirjakaappiin vai vienkö tuonne toiselle puolelle?

– Annas kun katson, sanoin käteni ojentaen. – Tämä on varmaan niitä Eriksnäsistä tuotuja... no niinpä tietysti, naurahdin kirjan avattuani. – Tämähän on se Kalmin *Matka Pohjois-Amerikkaan!* Isoisäsi sai sen aikoinaan professorilta itseltään.

– Ai niin, sitähan luettiin silloin ääneen, kun Carl ja Otto olivat vielä kotona, Hedda muisti ja pyyhkäisi pölyt pärekoristakin.

Niinpä tosiaan. Vieläkin saatoin nähdä mielessäni pojat ja pikku-Heddan istumassa rinnatusten salin sohvalla silmät ymmyrkäisinä, kun luin heille kandelaaberin valossa villien indiaanien oudoista tavoista ja pohjoisen pakkasviimasta, joka sai seinät huurtumaan sisäpuolelta, vaikka takassa paloi

tuli. Nyt pojat olivat jo aikamiehiä, Carl kolmenkymmenen ja Ottokin kuudenkolmatta, ajattelin haikeana. Kumpikin oli jo pitkään ollut maailmalla.

– Haenko vielä yhden kuorman? Hedda kysyi, kun kumaruin sovittelemaan Kalmin kirjaa täpötäyden kirjakaapin alahyllylle muiden everstivainalta perittyjen nahkaselkäisten joukkoon.

– Voihan ne tuoda tänne ylös huomista varten, vaikka kohta alkaakin olla niin hämärää, ettei kirjanimistä tahdo saada selvää, vastasin huokaisten ja sain kuin sainkin Kalmin työnnetyksi alimman hyllyn laitaan. Siinä samassa Heddan kengät jo kopisivatkin portaikossa ja hetken kuluttua kuului ulko-oven kolahdus.

Täytyi ottaa kirjahyllyn reunasta kaksin käsin kiinni, jotta sain selän oikaistuksi. Sitä poltteli taas sietämättömästi, vaikka olin varta vasten pyytänyt aamulla Maria kiristämään kureliivin nyörit kunnolla, kun arvasin, että taas menee koko muuttopäivä kumarrellessa.

Olimme Heddan kanssa jättäneet herrainhuoneen kirjojen siirron viimeiseksi. Näitä ei näet palvelusväki olisi osannut panna paikoilleen yläsalin uusiin kirjakaappeihin. Alkuviikosta tehty mööpeleiden, liinavaatteiden ja astioiden muutto oli itse asiassa sujunut helpommin kuin tämä kirjasuovi. Hedda oli ollut komentamassa kantoväkeä vanhan päärakennuksen puolella ja me olimme Maijan ja Kreetan kanssa olleet neuvomassa täällä uudessa pytingissä, mihin huoneeseen mitäkin oli vietävä.

Kylläpäs ristiselkää nyt korvensi! Pakko oli jäädä lepuuttamaan selkää. Kipu alkoi helpottaa heti, kun jäin nojaamaan kaiteeseen.

Alhaalla salissa oli jo hämärää, mutta täällä ylhäällä riitti vielä valoa. Kevätaurinko paistoi yhä sekä lännen että pohjoisen puolen ikkunoista vaikka olikin jo painumassa kohti kotikallion lakea. Johannes-vouti oli toivonut kevätsateita, jotta peltojen routa sulaisi, mutta minä olin mielissäni, ettei meidän ollut tarvinnut juoksuttaa muuttotavaroita sateessa. Piha oli muutenkin kurainen, kun seinustoilla ja varjopaikoilla oli vielä lunta ja se kasteli sulaessaan pihapolut. Onneksi olimme emäntäpiikani Maijan neuvosta levittäneet tuoreita kuusen-havuja ulko-oven edustalta tampoouriin ja saliin saakka. Niihin oli jäänyt kantajien jaloista pahin rapa eikä suovalla pestyjä permantoja tarvinnut muuton jälkeen ruveta kuuraamaan uudelleen.

Uskomatonta, että muutto oli lopultakin melkein ohi. Hyvä Jumala, miten monta vuotta tätä olikaan odotettu! Heti Kustaan sodan jälkeen Adolf oli ruvennut suunnittelemaan uutta päärakennusta, vaikkei rahoista ollut tietoaakaan. Vasta kun Adolf oli ylennetty everstiksi ja alkoi saada parempaa palkkaa, voitiin ryhtyä rakennustöihin.

Paljon nopeammin ja halvemmalla olisimme saaneet tämän uuden pytingin valmiiksi, jos Adolf ei niin itsepäisesti olisi halunnut rakentaa taloa pihan ylälaitaan vanhan tallin, hakotarhan ja halkoliitereiden paikalle. Toista vuotta kului jo siihenkin, että uusi talli saatiin rakennetuksi karjapihan toiselle laidalle ja vanha talli puretuksi. Tietysti juuri sinä kesänä satoi, kun piti ruveta kaivamaan kellarin ja perustusten paikkoja. Vasta kun kaivantojen päälle tehtiin katokset, päästiin muuraustöihin. Luojan kiitos, kellariholvin tiilet oli tehty ja poltettu edelliskesänä valmiiksi ja kivijalan kivet oli louhittu jo silloin, kun Adolf löysi Luhtaniityn takaa kalkkikiveä.

Viime kesänä olin vielä toiveikas, kun seinät ja vesikatto oli vihdoin saatu valmiiksi ja muutama kaakeliuunikin oli jo muurattu, mutta muuttokuntoon huoneet saatiin vasta myöhään syksyllä. Silloin sanoin Adolfille ihan suoraan, ettei ollut mitään järkeä muuttaa talvisydämeksi uusiin huoneisiin. Niiden lämmittämiseen menisi kaksi kertaa enemmän polttopuita kuin vanhan pytingin kamareiden. Eihän perheestä sitä paitsi ollut enää kotona minun lisäksi kuin Hedda ja pikku-Flora, kun Nissekin oli lähetetty Porvoon kymnaasiin. Lopulta Adolf oli taipunut, kun lupasin, että pääsiäisenä asutaan jo uusissa huoneissa.

Ja nyt se oli tehty, lopultakin!

Ilman Heddaa emme varmaan olisi selvinneet koko urakasta viikossa. Hedvig-täti tosin väitti, että olin itsekkin ollut nuorempana samanlainen tarmonpesä kuin tyttäreni, joka jaksoi nyt häärätä aamusta iltamyöhälle. Heddalla tuntui olevan kaikkeen vastaus tai ainakin suunnitelma valmiina. Hyvän kartanonrouvan joku hänestä saisi, jos vain...

Ei kai sille mitään voinut.

Vaikka olinkin mielissäni, että Hedda jakoi kanssani emännän askareet täällä Frugårdissa, minua oli alkanut huolestuttaa tyttäreni tulevaisuus. Hedda täyttäisi kohta viidenkolmatta. Siinä iässä olin ollut jo kuusi vuotta naimisissa ja synnyttänyt kolme lasta, mutta Hedda ei näyttänyt olevan kiinnostunut kosijoista.

Joskus mietin, torjuiko Hedda nuoret miehet rokonarpiensa takia. Hän oli saanut ne sinä kauheana syksynä, kun isorokko riehui meidänkin lastenkamarissa ja tappoi muutamaa viikossa Anna Sofian, pikku-Adolfin ja palleroisen Ullaneni. Hedda oli pitkään henkiahieverissä ja Nissellekin tehtiin

arkku valmiiksi, kun kaikki olivat varmoja, ettei vastasyntynyt selviä hengissä. Vaikka kutisevien rakkojen noustua Heddan kädet kiedottiin lujasti siteisiin, yhtenä yönä toinen side-liinoista oli auennut ja lapsiparka oli päässyt kynsimään poskia. Arvet ovat tietysti vaalenneet vuosien mittaan, mutta aina kun Hedda kiihtyy tai on palavissaan, ne helottavat tulipunaisina.

Siinä samassa kolahti ulko-ovi. Kun kurotuin katsomaan kaiteen yli, Hedda ilmestyi salin ovelle ja huusi riemuissaan:

– Mamma! Tulkaa alas! Ne tulivat sittenkin jo tänään! Pappa ja Nisse ajoivat juuri pihaan!

Outo jännitys kouraisi vatsanpohjaa, kun kiirehdin portaalkoon. Mitähän Adolf sanoo, kun näkee meidän jo muuttaneen? Porraskäanteessä olin vähällä kompastua. Vieläkään eivät jalat olleet tottuneet näihin askelmiin. Varmuuden vuoksi piti toisella kädellä tarttua kaidepuuhun, kun toinen kannatteli hametta.

Jännitys unohtui vasta kun Adolf tuli minua vastaan ulkoportailla ja huudahti leveästi hymyillen:

– Mikä iloinen yllätys! Saitte muuton tehtyä!

Olisimme varmaan saman tien kiiruhtaneet sisälle katsomaan kalustettuja huoneita, ellei Rex olisi juuri silloin hyökännyt kumeasti haukkuen pihan poikki. Vaikka Hedda huusi seis heti koiran nähtyään, se oli jo ehtinyt loikata Nisseä vasten ja yritti nuolla pojan nauravia kasvoja. Kun Flora juoksi paikalle ja sai vihdoin lammaskoiran asettumaan, oli Nils-paran matkaviitta yltä päältä likainen. Samaa navetta-pihan lantaliejua näkyi olevan taas Florankin hameenhelmoissa. Haju levisi portaille asti.

Hedda oli oikein harmissaan ja komensi äkeänä:

– Flora, vie Rex väentupaan! Sitä ei missään nimessä saa päästää uusiin huoneisiin, muuten koko talo haisee navetalta! Ja Nisse, riisu heti tuo viitta niin vien sen pestäväksi!

Taaskaan ei voinut kuin ihmetellä, miten nöyrästi nuoremmat sisarukset tottelivat Heddaa. Olin jo menossa sisälle, kun Adolf tarttui käsivarteeni ja pyysi minua tervehtimään uutta puutarhuriamme Jakob Törnroosia.

Hyvänen aika! En ollut lainkaan huomannut leveäharteista nuorta miestä, joka seisoi keskellä pihaa pieni matka-arkku jaloissaan. Adolfin viittauksesta mies tuli lähemmäs ja kumarsi porraspäähän ehdittyään.

– Tervetuloa Frugårdiin, sain sanotuksi tyrmistyksestäni huolimatta.

Totta kai syksystä saakka oli ollut puhetta, että vanhan Jureenin kuoltua kartanoon täytyy palkata uusi puutarhuri, jotta patolammen ääreen voidaan perustaa marjatarha ja ruusupuutarha niin kuin on suunniteltu. Silti olisin toivonut, että Adolf olisi kysynyt minunkin mielipidettäni vaikka kirjeessä ennen kuin pestaa jonkun ventovieraan taloon. Mihin ihmeeseen mies pannaan asumaan? Emmehän me voi noin vain ajaa Jureenin leskeä ja lapsia puutarhurin tuvalta!

Kaipa Adolf näki kulmieni rypistyvän. Hän ryhtyi kii-reesti selittämään puoliääneen, että uusi puutarhuri voisi nyt kesäajaksi asettua asumaan vaikka johonkin vanhan pytingin kamareista.

– Ei siellä ole tyhjillään kuin meidän entinen makuukamarimme, mutisin Adolfille. Vaikea oli olla korottamatta ääntään. – Vanha herrainhuonehan on jo annettu veljellesi.

– Ei hätää, mamma! Hedda vakuutti ehdittyään luok-

semme. Hän oli kiirehtinut pihan poikki nähtyään meidän väittelevän porraspäässä. – Setä on ollut taas ihan rauhallinen, kun muuttotohina hiljeni, hän selitti ja vilkaisi puutarhuri-parkaa, joka oli kiusaantuneena kääntynyt selin ja teeskenteli tähyilevänsä puutarhan suuntaan. Kaipa nuori mies oli arvanut, että kiistelimme hänestä.

– Vanha makuukamari kelpaa mainiosti, siellähän on sänkykin jo valmiina, Hedda totesi minuun vilkaistuaan, kääntyi saman tien kannoillaan ja meni käskemään puutarhurin mukaansa.

– Kappas vain tuota Heddaa, ihan on äitiinsä tullut, Adolfkin kehaisi, kun jäimme katsomaan, miten nuori mies saapasteli arkkuaan kantaen Heddan perässä kohti vanhaa pytinkiä.

Niin kuin aina, lepyin nytkin heti, kun Adolf kiitteli Heddaa ja samalla vähän minuakin. Silloin kun Carl ja Otto olivat vielä kotona, Hedda oli aivan liian usein jäänyt veljiensä varjoon, vaikka tyttöparka oli välistä suorastaan kerjännyt isänsä kehuja. Siksi olin yrittänyt kiittää häntä aina kun siihen oli syytä. Rohkaisemalla Anders-eno ja Hedvig-tätikin olivat minua kasvattaneet pikkutyttönä Johannisbergissa.

– Mennään nyt sisälle katsomaan, miltä siellä näyttää, sanoin Adolffille. – Tervetuloa uuteen kotiin!

Tampuurissa autoin matkaviitan hänen harteiltaan ja kiskoin saappaat jaloista. Lämpimät lampaannahkatohvelit, joita hän piti mielellään sisällä, löytyivät omalta paikaltaan tampuurin vanhasta vaatekaapista.

– Montako miestä tarvittiin tämän raahaamiseen pihan poikki? Adolf naurahi nojatessaan kaapinkulmaan, kun kumarruin laittamaan hänen jalkaansa tohveileita.

– Neljä raavasta torpanpoikaa ja Hedda tietysti, vastasin samaan sävyyn. – Eivät ne ilman neuvoja olisi osanneet kääntää kaappia oikealla lailla kyljelleen, jotta se saatiin ulkovesta sisään.

Niin me sitten kiersimme kaikki huoneet ja kurkistimme kyökkiinkin, jossa Maija ja Kreetta häärivät höyryävien patojen äärellä.

Adolf oli oikein tyytyväinen, että herrainhuoneen iso kirjoituspöytä ja se piironki, jossa säilytettiin kaikkia kartanon papereita, oli viety pihanpuolen porstuakamariin. Sinne hän oli lyhin matka ulko-ovelta. Vaikka vouti-Johannes hoiti yleensä asiat työväen kanssa, yksi ja toinen torppari pistäytyi mielellään puhumassa Everstille itselleen, jos oli tärkeää asiaa. Niin oli ollut jo silloin, kun Adolfin isä, vanha Eversti oli isännöinyt täällä ja muuttanut Frugårdin isonvihan raunioista kukoistavaksi kartanoksi.

Salissa ja muissakin huoneissa oli tietysti vielä niukasti mööpeleitä, sillä osa niistä oli ollut pakko jättää vanhaan päärakennukseen. Kaunis kalusto, jonka Hedvig-täti oli lahjoittanut meille jo viime jouluna, sopi kuitenkin mainiosti isoon förmaakiin. Seinällä sohvan yläpuolella riippuivat vanhan Everstin ja Märta-rouvan muotokuvat. Ne oli varmuuden vuoksi tuotu Eriksnäsistä Frugårdiin jo vuosia sitten, jottei Ulrik turmelisi niitä juovuspäissään tai antaisi velkojensa pantiksi.

– Kukas nämä on ripustanut paikoilleen? Adolf hämmästeli. – Älä vain sano, että Hedda...

– Totta kai, minua alkoi jo naurattaa. – Kreetta ja Mari noita kannattelivat, kun minä katsoin oikean korkeuden. Hedda löi vasaralla seinään ne isoimmat Seppä-Iisakin tako-

mat naulat, jotka kirvesmiehiltä olivat jääneet karmien laitosta yli.

Varmuuden vuoksi Adolf kävi kokeilemassa kädellään, olivatko hänen vanhempiansa muotokuvat tukevasti paikoillaan. Lopulta hän totesi tyytyväisenä, että tuskin ne putoavat seinältä kenenkään niskaan.

– Sopisihan tänne förmaakin seinille nyt enemmänkin tauluja, Adolf arveli vilkaistuaan vielä kerran taakseen vieraskamarin ovelta. – Koskahan Hedvig maltaa luopua niistä meidän muotokuvistamme, jotka Anders maalautti Schillmarkilla samalla kertaa kuin heidänkin kuvansa?

– Tuskin vielä pitkään aikaan, vastasin tyynesti. – Tätihän sanoi puhelevansa Anders-enon ja meidän kuville aina kun tuntee olonsa yksinäiseksi.

– Miten niin yksinäiseksi? Adolf puuskahti. – Onhan siellä Aurora hänen seuranaan ja Heddakin viipyi Johannisbergissa viikkokausia uudenvuoden jälkeen.

– Täti on nyt vain niin sukurakas, että tahtoisi kaikki ympärilleen, mutisin seuratessani Adolfia vierashuoneen puolelle.

Turha olisi ollut selittää miehelle, miten hiljaista Hedvig-tädin kartanossa oli, vaikka Aurora-serkku olikin tädin seurana. Tyttö oli Adolfin ja Hedda-tädin veljentytär, samanikäinen kuin meidän Hedda. Aurora oli ahkera nuori nainen mutta kovin puhumaton. Hän oli jo vuosia sitten saanut turvapaikan Hedvig-tädin luona isänsä kuoltua Afrikassa. August oli näet epäonnistunut kullanteossa ja jättänyt perheensä puille paljaille.

Kieltämättä vierashuone näytti vielä autiolta, sillä siellä ei ollut herrainhuoneen vanhan katossängyn lisäksi muita kalusteita kuin pesukomuutti ja korkeaselkäinen karmituoli.

– Viaporissa pidetään vielä ennen kesää pari kuolinpesän huutokauppaa. Täytyy katsoa, löytyisikö niistä kohtuuhintaan lisää mööpeleitä, Adolf pohti istahdettuaan katossängyn laidalle ja alkoi sitten ihmetellä rumannäköistä koloa, joka oli ilmestynyt katostolppaan.

– Kai se on tullut joko sänkyä purkaessa tai sitä kootessa. Ei tuota kumminkaan olisi voinut jättää paikoilleen vanhaan herrainhuoneeseen, kun kerran olet päättänyt, että paritupakin puretaan sen uuden makasiinialtan alta! selitin puolustellen. – Siksi meidän oli muutettava veliparkasi jo nyt parituvan porstuakamarista vanhan pytingin puolelle. Jottei Karl Wilhelm säikkyisi muuttoa, sinne piti viedä hänen oma kapea vuoteensa ja muut mööpelinsä.

Kaipa Adolfkin ymmärsi äänensävyistäni, että oli kohtuutonta puuttua joka kolhuun, joka muutossa oli syntynyt, ja lähti jatkamaan kohti tampusuurin ovea.

– Mennäänpäs sitten katsomaan, miltä parvella näyttää! hän kääntyi sanomaan ovelta. Kun tulin tampusuuriin, mies kolisteli jo yläsalin portaissa.

Adolf oli ehtinyt istahtaa parvelle tuodun kirjoituspulpetin ääreen ennen kuin pääsin helmojeni kannatellen portaat ylös.

– Näetkö, miten lämmintä ja valoisaa täällä on vieläkin! Adolf kehaisi tyytyväisenä. Kieltämättä ylhäällä riitti yhä valoa, vaikka aurinko oli jo painunut kukkulan taakse.

Alhaalla salissa Kreetta oli ruvennut kattamaan illallispöytää. Kaiteen raoista näkyi, että kandelaaberin kynttilät oli jo sytytetty. Nyt oli oikea hetki ottaa puheeksi puutarhurin lesken ja hänen lastensa asiat, sillä Adolf oli ryhtynyt täyttämään piippuaan.

– Totta kai Jureenin leski ja lapset voivat jäädä vanhaan tupaansa. Parempia apulaisia ei Törnroosille saada mistään,

hän vastasi tyyneästi, kun kysyin, miten Jureen-vainaan perheen asiat järjestettäisiin. – Nyt kun tämä uusi pääraakenus on valmis, kirvesmiehet voivat ruveta tekemään puron taakse uuteen hedelmätarhaan puutarhamajaa, josta on ollut puhetta. Syksyyn mennessä se saadaan varmaan siihen kuntoon, että uusi puutarhuri voi asettua sinne.

En tiedä, oliko Adolf todellakin ajatellut kaiken valmiiksi vai keksikö hän ratkaisun vasta nyt, kun rupesin sitä peräämään. Kieltämättä ajatus uudesta rakennusurakasta hirvitti, olihan meillä yhä velkaa ikkunoista ja kaakeliuuneista. Silti olin itsekin sitä mieltä, että hedelmätarhaan olisi joka tapauksessa hyvä saada joku asumaan. Kirsikkapuutkin alkoivat vihdoinkin olla siinä iässä, että ne antaisivat ensi syksynä satoa. Vaikka tarhan ympärille oli tehty korkea risuaita pitämään jänikset ja muut metsäneläimet loitolla, tuollainen yksinäinen puutarha kaukana puiston ja plantaasin takana houkuttelee helposti varkaita, jos sitä ei pidetä silmällä.

Vihdoinkin kilisi ruokakello alhaalla tampoourissa. Puolivälissä portaita Adolfkin oli vähällä astua harhaan mutta ehti onneksi ottaa kaidepuusta tukea.

– Tähän pitää saada enemmän valoa, hän murahti. – Silmät eivät ehdi millään tottua tämmöiseen hämääseen, kun ylhäällä on niin valoisaa.

Myöntelin tietysti, mutta silti tuo Adolfin pieni horjahdus tuntui lohdulliselta. Olin koko viikon tuntenut itseni vanhaksi ja kömpelöksi, kun yläkerran portaissa täytyi katsoa koko ajan jalkoihin enkä uskaltanut päästää irti kaidepuusta. Sen sijaan Hedda ja Flora ja kaikki muutkin minua nuoremmat kulkivat keveästi ja hengästyttä portaita ylös ja alas.

Kun asetuimme illallispöytään, lievä navetanhaju leijali vielä Floran ympärillä, vaikka Hedda oli komentanut sisarensa pesulle ja hänen ylleen oli vaihdettu puhtaat vaatteet. Nissekin näkyi pesseen ainakin kätensä ja kasvonsa ja kammanneen tukkansa.

Ihmeen paljon oli Maija taas loihtinut pöytään syötävää, vaikka vielä iltapäivällä oli ollut puhetta, että tänään nautitaan vain yksinkertainen teeillallinen niin kuin aina arkisin. Silloin olimme olleet aivan varmoja, etteivät Adolf ja Nisse ehdi kotiin ennen huomista.

Hyvä niin, sillä vesi herahti minunkin kielelleni, kun Kreetta ja Mari kantoivat pöytään kulhollisen höyryäviä lammasmakkaroita ja pilkkumin kukkuroillaan perunamäihää. Mitään tuoretta höystä ei tietysti tähän aikaan kevästä saanut edes ansarista, mutta sokerin kanssa survotut vesipuolukat ja pieneksi hakatut etikkakurkut ajoivat kyllä asiansa. Rieskaleipääkin oli näköjään ehditty pyöräyttää kyökin uudessa uunissa, sillä leivänpalat olivat vielä niin lämpimiä, että voi suli niitä voidellessa.

Nisse-parka oli varmaan kaikkein nälkäisin. Ainakin hän huokasi syvään, kun Adolf risti kätensä ja aloitti pitkän ruokarukouksen, jonka minäkin olin oppinut jo pikkutyttönä Anders-enon ja Hedvig-tädin luona. Kun vihdoinkin olimme sanoneet yhteen ääneen aamen ja Adolf oli ensin täyttänyt oman lautasensa kukkuroilleen, jaoin omalla vuorollani ruuan myös Heddan, Nilsin ja Floran lautasille, jottei heidän tarvinnut odottaa vuoroaan sen kauempaa.

Oikeastaan oli turha toivottaa hyvää ruokahalua. Tuskin olin saanut sen sanottua, kun haarukat ja veitset alkoivat jo kilistä lautasia vasten ja kaikki hiljenivät nauttimaan

ateriasta. Vasta kun Adolf oli ehtinyt syödä lautasensa tyhjäksi ja kohotti viinilasinsa hymyillen minuun päin, päästiin pöytäpuheisiin. Kiitettyään minua ja Heddaa kauniisti järjestetyistä huoneista Adolf kysyi Nilsiltä, oliko tämä tyytyväinen uuteen kamariinsa.

– Onhan se tietysti isompi kuin kauppiaanlesken ullakkokamari. Mehän ollaan siellä Ramsayn Gussen ja Ehnroosin Aben kanssa kuin sillit suolassa, Nisse vastasi nielaistuaan suunsa tyhjäksi. – Mutta vanhan pytingin porstuakamariin mahtui August-serkkukin nukkumaan. Niin ja mihin Otto ja Carl pannaan, jos ne tulevat kesällä käymään kotona?

– He saavat tietysti nukkua uudessa vieraskamarissa! Hedda ehätti vastaamaan. – Ja vanhalle puolelle laitetaan vierashuoneeksi Mamman entinen makuukamari, jähka puutarhurille saadaan oma tupa. Meidän entiseen tyttöjenhuoneeseen on jo viety kangaspuut ja Kreettakin muuttaa kohta porstuakamariin. Se sopii hyvin emäntäpiian huoneeksi.

– Mitä? Mikäs voudin Majalle on tullut? Adolf puuskahti hämmästyneenä ja katsoi minuun kysyvästi.

– Ei mitään vaarallista, kiirehdin vastaamaan. – Perhe vain kasvaa eikä Maija ehdi hääriä täällä aamusta iltaan. Kreetta on jo pitkään tehnyt emäntäpiian töitä äitinsä apuna. Muutonkin he hoitivat meidän Heddan kanssa oikein mallikkaasti.

– Kannoin minäkin monta tuolia! Flora huomautti topakkana ja sai isänsä hymyilemään.

– Mikset heti sanonut, että Maija on taas pieniin päin? Adolf kysyi palattuaan iltamyöhällä voudintuvalta. Olin jo ehtinyt vuoteeseen, mutten vielä ollut sammuttanut kynttilää vaan odotin hänen paluutaan.

– En kai nyt ruvennut Floran ja Nissen kuullen selittämään semmoisia, vastasin naurahtaen eikä Adolf voinut kuin ynähtää myöntymyksen merkiksi ryhtyessään napittamaan paitaansa auki. Ne vanhat sodassa saadut arvet näkyivät yhä kynttilänvalossa.

Niin kuin aina Viaporista tullessaan Adolf oli tahtonut vielä illallisen jälkeen lähteä tapaamaan Johannesta. Enemmän taisi viisas voutimme olla hänen ystävänsä kuin palkollinen, vaikka miehillä oli ikäeroa parikymmentä vuotta. Ei se tietenkään ollut mikään ihme. Kustaan sodasta tuo tietysti johtui ja siitä, miten kumpikin oli toisensa pelastanut kuoleman kidasta. Samalla lailla taisin itsekin suhtautua Maijaan ja Maija minuun. Lapsisaunassa mekin olimme vuoronperään ponnistelleet kaikin voimin pitääksemme toisemme hengissä.

Luojan kiitos, minun ei ollut enää Floran jälkeen tarvinnut kavuta saunan parveen synnyttämään. Maijalla se sen sijaan olisi taas edessä elokuulla...

– Mitäs se vaimokulta aprikoi? Adolf kysyi istahtaessaan vihdoin vuoteen laidalle ja kumartui puhaltamaan kynttilän sammuksiin.

– Mietin tulevia askareita, vastasin haukotellen ja painauduin Adolfin kainaloon, kun hän oikaisi itsensä vuoteeseen ja veti silkkitäkin yllemme. Ei sopinut ruveta puhumaan lapsisaunoista ja kuolemasta, kun mies oli saapunut monen viikon perästä jälleen kotiin.

– Onko tämä kapeampi kuin meidän vanha sänky? Adolf kysyi hetken kuluttua käänähdettyään minuun päin.

– Käsikin kyllä nikkari-Erikin tehdä tästä vanhaa sänkyä leveämmän, mutta tämä uusi polsteri on niin pehmeä, että tähän keskelle melkein uppoaa, kuiskasin hänen korvaansa.

Adolfin lämmin käsi liukui jo reittäni pitkin. Lopultakin saimme nukkua sylityksin uudessa kodissamme.

Kun aamulla heräsin, oli Adolf jo ehtinyt nousta ja pukeutua. Vaikka makuukamareiden kaakeliuuneissa oli eilispäivänä poltettu tulta, huone oli nyt niin kylmä, että värisin vilusta heti kun nousin peittojen alta sängynreunalle istumaan. Yöllä oli varmaan ollut pakkasta, sillä ikkunan alimmat ruudut olivat huurteessa. Pakko oli hamuta tohvelit jalkaan ja pukea päälle paksuin talvinuttu, joka kaapista löytyi, ennen kuin tarke-
nenin lähteä liikkeelle.

– Huomenta, rouva! Kreetta tervehti pikkuförmaakin ovelta. – Eversti söi jo aikaa sitten ja lähti meidän isän kanssa sahalle. Hedda-neiti meni just kyökkiin hakemaan kuumaa kahvia. Katoin aamiaisen tälle puolelle, kun salissa on niin kylmä.

Me joimme jo kolmatta kahvikupillista Heddan kanssa, kun Flora ja Nisse vihdoin heräsivät ja saapuivat yhtä aikaa aamiaispöytään. Nils ahmi hetkessä leipäkorin tyhjäksi. Niinpä Hedda komensi veljensä hakemaan kyökistä lisää leipää.

– Miksei Hedda soita kelloa? Nisse kysyi nyrpeänä. Vanhan pytingin salissa meillä oli ollut aamiaispöydän kulmalla pieni puuvartinen vaskikello. Kun sitä helisti, sisäpiika tiesi tulla katsomaan, mitä puuttui.

– Ensinnäkin täällä pikkuförmaakissa on turha kilistellä kelloa, kun kyökki on kolmen oven takana, Hedda vastasi napakasti. – Ja toiseksi, sinulla on vikkelät jalat ja Kreetalla on muutakin tekemistä kuin passata unikekoja. Tuskin teitä poikia on Porvoon kortteerissakaan mikään sisäpiika palvele-
massa, hän lisäsi hymähtäen.